

Yttrande över KN 2023/026 EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial

Ärendenr 2023/433-1.3.1.5

Sammanfattning av ärendet

Sammanfattning

Det har kommit in en remiss rörande EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial (European Critical Raw Materials Act) och Luleå kommun är en av sju kommuner som inbjudits att lämna synpunkter. Då remisstiden är kort kommer Luleå kommuns yttrande att tas på delegation.

Utgångspunkten i lagförslaget är ökad säkerhet och självförsörjning av kritiska och strategiska råmaterial inom EU. I EU-kommissionens lagförslag om viktiga råvaror (Raw Material Act) finns ett antal mål för år 2030:

- Minst 10 procent ska brytas inom EU
- Minst 40 procent ska ha behandlats inom EU
- Minst 15 procent ska återvinnas
- Max 65 procent av varje enskilt strategiskt råmaterial ska komma från enskilda icke EU länder

I förslaget pekar EU ut ett antal strategiska och prioriterade projekt där ett särskilt regelverk ska vara styrande. Det finns också förslag om "One-stop-shop" för tillstånd och ett förslag för en ny tillståndprocess, ett snabbspår. Tillståndprocessen för strategiska projekt som involverar utvinning av strategiska råmaterial ska inte överstiga tjugofyra månader, och tolv månader för strategiska projekt som avser bearbetning eller återvinning av dessa material (enligt förslaget).

Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet den 21 april.

Luleå kommuns yttrande

Luleå kommun ser positivt på en ambition om ökad självförsörjning av strategiska och kritiska råvaror och en ökad ambition gällande cirkuläret och hållbarhet. Det är bra att åtgärder vidtas för att öka cirkulariteten genom utvinning från utvinningsavfall samt insamling av avfall. På så sätt tillgodoses behov men med mindre negativ påverkan.

Syftet med snabba processer är gott men konsekvenserna av förslaget är svårförutsedda. Det är generellt sett bra med snabba och smidiga processer för

tillstånd men förslaget innebär en ny typ av styrning där EU vill styra respektive lands tidsgränser och process för tillstånd. EU har en viktig roll som facilitator och finansiär men det nationella självbestämmandet måste respekteras. Det är nödvändigt att beakta att olika förutsättningar gäller i olika medlemsstater liksom på lokal nivå. Luleå kommun avstyrker därför förslaget att en myndighet ska fungera som den enda kontaktpunkt, det bör vara medlemsstaternas kompetens att fördela uppgifter mellan olika myndighet gällande tillståndsprövning och planering. Exempelvis hanteras planrelaterade frågor bäst på regional och lokal nivå. Fysisk planering är inte en EU-kompetens. I lagförslaget finns förslag om detaljerad styrning som inte är förenligt med den svenska kommunala självstyrelsen eller svensk plan- och bygglag. (artikel 8, artikel 12)

Vidare avstyrker Luleå kommun förslaget att strategiska projekt ges prioritet i tillståndspröcesserna då detta riskerar att komplicera processen och försena tillståndsprövning av andra samhällseliga intressen. Ett system med ett centraliserat råd som avgör vilka projekt som ska vara strategisk viktiga och få tillgång till en särskild prövningsprocess saknar regional och lokal dimension. Detta innebär att kunskap om regionala och lokala förhållanden går förlorade och risk för skärpta målkonflikter samt missade synergier. Energi- och klimatomställningen gynnas inte av att intressen ställs emot varandra, det viktiga är att hitta lösningar som kan gynna alla intressenter och dialog behöver föras på flera olika nivåer samtidigt. (artikel 9)

Tillståndspröcesser är komplexa och snabbhet får inte innebära sämre processer eller minskad transparens och dialog. Det är viktigt att tidsbegränsningar inte sker på bekostnad av det lokala inflytandet och hanteringen av legitima intressen och hänsyn. Behovet av samråd och tidig dialog kommer snarare att öka med fler gruvor. Det handlar bl a om att hantera markkonflikter, skapa förutsättningar för social acceptans samt samhällsbyggnad i ett vidare perspektiv. Det är nödvändigt med dialog och tidiga samråd med lokalbefolkningen där de lokala aspekterna beaktas för att hantera de målkonflikter som kan uppstå vid utvinning, i syfte att begränsa påverkan på de lokala intressena.

För att framgångsrikt lyckas med ett hållbart naturresursnyttjande som bidrar till både ett nationellt och globalt mervärde är acceptansen hos de som berörs av utbyggnaden en central fråga. Om människor upplever att de får bära nackdelarna lokalt, men att nyttan med naturresursanvändningen åtnjuts någon annanstans så leder det i stället ofta till minskad acceptans. Det är viktigt att EU:s rättsakt om kritiska råvaror inte skapar en känsla hos lokalbefolkningen av att man inte tar hänsyn till lokalsamhället och naturen. Rättsakten behöver säkerställa positiva bidrag och ett mervärde till lokalsamhället och regionerna.

För att få en ökad acceptans för nyttjande av naturresurser ser Luleå kommun fyra delar som avgörande;

- Tidig dialog och transparens (lokalt och regionalt)
- Arbetssätt som är problemlösande (initialt och genom hela processen) med öppna data och drivs mer parallellt än sekventiellt
- Ökad lokal och regional nytta vid utvinning genom en reglering som innebär att en ekonomisk kompensation tillfaller kommunen/regionen
- Forskning och innovation som omfattar miljöaspekter, särskilt återvinning och utvinning av mineraler ur avfall

I linje med ovanstående resonemang avstyrker Luleå kommun att på EU-nivå reglera tidsgränser för tillståndprocesser. Vidare avstyrks tidsgränsen på 90 dagar för att konsultera allmänheten. (artikel 10-11)

För att kunna nå målen om självförsörjning av kritiska och strategiska råmaterial behöver hela värdekedjan stäckas och breddas med ett utökat fokus på strategiska material. Kritiska råvaror är oftast en biprodukt från malmer eller metaller där kritiska råvaror förekommer i lägre koncentrationer. Kritiska råvaror är vanligtvis inte det råmaterial som ger lönsamhet och ofta inte heller huvudsyftet vid prospektering. Detta är viktigt att ha med sig för att förstå hur det hela hänger samman. Med fokus på hela värdekedjan följer också behov av forsknings- och innovationsinsatser. Även här bör EUs ambition vara att täcka hela värdekedjan t ex grundforskning som idag inte omfattas av EUs fonder och program. Så gäller även finansiering av projekt som innebär en högre risk och ligger längre från marknaden. Även forskningsansatsen bör vara bred med början från prospektering, hållbar gruvdrift, bearbetning, återvinning och sociala frågor kopplade till arbetsmiljö och social acceptans.

Det krävs också en utbyggnad av infrastrukturen i regionerna för att uppnå målen.

För att syftet att öka EU:s resiliens ska uppnås är det viktigt med en reglering som säkerställer att de mineraler och malmer som utvinns också tillgodogörs inom EU. Utan ett sådant säkerställande skulle utvinning potentiellt kunna göras av bolag från tredje land för export av råvarorna, varvid syftet går förlorat.

Beslutet har fattats med stöd av kommunstyrelsens delegationsordning.

Beslutsunderlag

Remiss av EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial- European Critical Raw Materials Act.

Carina Sammeli,
Kommunstyrelsens ordförande

Beslutet skickas till

Klimat- och näringslivsdepartementet
e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till
Susanne.Gylesjö@regeringskansliet.se. Ange diarienummer KN2023/02645
och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet

LULEÅ KOMMUN

Detta dokument är elektroniskt signerat och juridiskt bindande.

KSO: Carina Sammeli